

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Метод / С.У. Гончаренко //Енциклопедія освіти; Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С.486.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник /А.І.Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко [та ін.]. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 265 с.
5. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти [текст]: підручник / С.Д. Максименко, М.М Філоненко. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 288 с.
6. Шевців М.В. Практикум з цитології та гістології: навч. посібник / М.В.Шевців. – Рівне.: РДУВГП, 2004. – 124 с.
7. Шевців М.В. Цитологічний практикум: метод. рекомендації / М.В. Шевців. – Рівне.: РДГУ, 2014. – 70 с.

М.В. ШЕВЦІВ. ДИДАКТИКО-ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ БАЗОВЫХ БИОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Резюме. В статье проанализированы основные интерактивные методы учебы студентов, которые обеспечат надлежащую профессиональную компетентность будущих биологов теоретическими знаниями и практическими умениями и навыками из базовых биологических дисциплин. Активное внедрение в учебный процесс инновационных форм учебы помогает повысить активность студентов и обеспечить успешное овладение курса общей цитологии и гистологии, как базовых биологических дисциплин.

Ключевые слова: цитология, гистология, дидактика, инновационные методы, интерактивные методы.

M.V. SHEVCIV. DIDAKTIKO-INNOVATIVE METHODS OF EFFICIENCY OF TEACHING OF BASE BIOLOGICAL DISCIPLINES

The summary. In the articles analyses basic interactive methods studies of students, which will provide the proper professional competence of future biologists theoretical knowledge and by practical abilities and skills from base biological disciplines. Active introduction in the educational process of innovative forms of studies helps to promote activity of students and provide the successful capture of course of general cytology and histology, as base biological disciplines.

Key words: cytology, histology, didactics, innovative methods, interactive methods.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Г.П. Коваль.

Одержано редакцією 04.02.2016 р.

УДК: [378. 14: 81' 243]: 006

Л.В. МОРОЗ, А.С. ДУБРОВА, В.М. ТРОФІМЧУК

СУГЕСТОПЕДІЯ ЯК МЕТОД ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме: стаття присвячена розгляду сугестопедії як методу інтенсивного навчання іноземної мови, внеску С. Пальчевського в розробку технологій сугестопедичного впливу на особистість

Ключові слова: іноземна мова, методи навчання, метод інтенсивного навчання, сугестопедія, сугестопедагогічні технології

Постановка проблеми. Ефективність педагогічної діяльності у сфері навчання іноземних мов визначається обраним методом викладання як способом, «інструментом» здійснення цієї діяльності. Методи складаються під впливом різних об'єктивних і суб'єктивних обставин, обумовлених соціальним замовленням та розвитком відповідних галузей науки.

Сучасна науково-методична література пропонує велику кількість підходів до удосконалення та підвищення ефективності процесу навчання іноземної мови в середній школі. Одним з найбільш продуктивних шляхів поліпшення іншомовної комунікативної компетенції тих, хто навчається, вважається застосування елементів інтенсивної методики, що сприяє досягненню бажаних результатів у стислий термін завдяки активізації резервних можливостей особистості і колективу.

Нові методи навчання, природно, не могли не увібрати й не відобразити сучасного рівня знань нейрофізіології, психології, зокрема, психології сприйняття, психології пам'яті, свідомого й несвідомого, теорії інформації, інших суміжних наук, зокрема, мовознавства, психолінгвістики, психогігієни.

Одним із методів інтенсивного навчання є сугестопедичний метод як система вивчення й закріплення мовного матеріалу в різних ситуаціях спілкування, орієнтована на створення природного мовного середовища, активізацію учнів у процесі уроку та мобілізацію прихованих психічних резервів особистості. Новий напрямок у навчанні бере початок від сугестопедичної системи Г. Лозанова, в якій цілеспрямовано використовуються як усвідомлювані, так і неусвідомлювані форми інформації, периферійні перцепції, неусвідомлені реакції, мотивації, потреби, а також неусвідомлені автоматизовані елементи в рамках свідомої діяльності [2].

© Л.В. Мороз, А.С. Дуброва, В.М. Трофімчук, 2016

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інтенсивного навчання присвячено роботи Г.А. Китайгородської, Л.Ш. Гегечкорі, Т.І. Капітонової, В.В. Петрусинського, А.М. Щукіна, Л.В. Мельникової та інших науковців [1; 5]. Серед досліджень групи інтенсивних методів виокремлюються: сугестопедичний метод навчання (Г. Лозанов), метод активізації резервних можливостей особистості (Г.А. Китайгородська), емоційно-смісловий метод (І.Ю. Шехтер), інтенсивний метод навчання усного мовлення дорослих учнів (Л.Ш. Гегечкорі), сугестопедичний інтегральний метод прискороного навчання дорослих (В.В. Петрусинський), ритмопедія (І.М. Бурденюк), гіпнопедія (А.М. Свядощ та ін.), релаксопедія (І.С. Шварц) [1; 2; 5]. Особливе місце в розробці практичних сугестивних технологій навчання займають наукові доробки С. Пальчевського, автора книг «Сугестологія» та «Сугестопедагогіка», численних публікацій в психолого-педагогічних періодичних виданнях.

Метою статті є: аналіз сугестопедії як методу інтенсивного навчання іноземної мови, внеску С. Пальчевського в розробку технологій сугестопедичного впливу на особистість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метод інтенсивного навчання – сугестопедичний метод – розроблений болгарським ученим Георгі Лозановим і його послідовниками в 50-70-ті роки минулого століття. Він увів до наукового обігу терміни «сугестопедія» та «сугестологія». Сугестологія – наука про навчання, сугестопедія – її застосування в педагогіці. За словами Г.Лозанова, інформація ззовні може проникати у внутрішній світ особистості по двох каналах – свідомому й неусвідомлюваному. Сферу неусвідомлюваного він розглядав як джерело «резервних можливостей психіки». Використовувати ці резерви особистості й покликаний сугестопедичний напрям в педагогіці та психології.

Вивчаючи можливості використання гіпнозу та навчання в педагогічному процесі, особливо для навчання іноземних мов, Георгі Лозанов відкрив феномен гіпермнезії, тобто, суперзапам'ятовування інформації, яка вводиться на початковій фазі гіпнотичного сну. Це явище й стало основою методу, який запропонував вчений. Крім того, формули навчання, спрямовані на активізацію учнів в ході навчальної діяльності, а також проведення занять на позитивному психоемоційному фоні сприяли швидкому засвоєнню інформації.

Г. Лозанов виокремлював три види сугестії, які використовуються в навчальному процесі для зняття всякого роду психологічних бар'єрів у учнів: психологічна сугестія, дидактична сугестія та художня сугестія.

Психологічна сугестія: вчитель проводить урок з урахуванням психотерапевтичних, психологічних і психогігієнічних чинників, а також з урахуванням емоційного впливу, використовуючи логічні форми подачі матеріалу.

Дидактична сугестія: на заняттях застосовуються особливі прийоми, які активізують навчання.

Художня сугестія: вчитель використовує на заняттях різні види мистецтва (музику, живопис, елементи театру) з метою емоційного впливу на школяра [2].

Опираючись на напрацювання Г.К. Лозанова, С.С. Пальчевський під час вивчення глобалізованих навчальних тем виокремлює в методі сугестивного впливу три фази: досеансову й післясеансову фази та концертний сеанс, який розділяє їх. Він аналізує та обґрунтовує особливості кожної із них.

У період досеансової фази проводиться попереднє ознайомлення з новим навчальним матеріалом. Учні на рівні мимовільних реакцій і довільного настроювання готуються до занурювання в стан психорелаксації. Активізується неусвідомлена психічна активність, підвищується загальне сугестивне тло. Навчальна інформація набуває сугестивного характеру. Сугестивне тло уроку в цей час і пізніше існує в самій програмі пам'яті, інтонаційному викладі нового навчального матеріалу, у ритмі навчального процесу, артистизмі вчителя і т. д.

Передсеансовий період начебто сигналізує про наближення чергового сеансу запам'ятовування, і в загальній сугестивній атмосфері поліпшується можливість запам'ятовування. Тоді, як правило, запам'ятовується значно більший обсяг навчального матеріалу, ніж у процесі застосування традиційних методів навчання. Створюється нібито умовний рефлекторний рух уперед до гіпермнестичного ефекту.

Основні інформаційні моменти учні записують у зошити або словники. А потім за 10-15 хвилин переглядають цю своєрідну сеансову програму пам'яті. Такий перегляд називається активним сеансом, оскільки учні передивляються за своїми записами новий навчальний матеріал і слухають голос вчителя, який прочитав цей матеріал у відомій інтонаційній колісці (інтонаційна тріада: запитальна, м'яка, імперативна інтонації) [4].

Отже, – зазначає вчений, – упродовж активного сеансу діють два аналізатори: слуховий і зоровий. Назву цього сеансу виправдовує активна увага учня, якої вимагає стеження за текстом. Після активного сеансу влаштовується концертний сеанс. Інколи його називають псевдопасивним, оскільки впродовж його проведення, від 3 до 10 хвилин, розвивається в учнів так званий стан псевдопасивності, який зовнішньо нічим не керується. Учні сприймають повторену ще під час активного сеансу інформацію на слух на тлі певної концертної програми, яка має релаксуючий характер. Концертна псевдопасивність забезпечує концентрацію уваги в стані психологічного комфорту. Слухачі займають зручне положення на стільцях або ще краще - у комфортних кріслах. їхня поза нагадує спрямованість людини, яка слухає музику або поезію. Цей сеанс нагадує відомі релаксопедичні сеанси, але без витрати часу на чотирихелементний психотренінг. Психотренінг у цьому випадку замінений активним сеансом [4].

Поза межами сугестопедагогіки – зазначає С. Пальчевський – це абсолютно новий елемент. Його завдання - забезпечувати запам'ятовування розширених обсягів нового навчального матеріалу. Оптимальним вважається запам'ятовування під час сеансу 30-50 інформаційних моментів. Експериментально ж доведено, що ці обсяги можуть сягати фантастичних розмірів (1000-1200 нових лексичних одиниць іноземної мови) [3].

Опираючись на свої практичні напрацювання, він стверджує, що на другий день занять спонтанно відтворюється значно більше навчального матеріалу, ніж безпосередньо після концертного сеансу. Тому на

другий день післясеансова фаза передбачає активізацію засвоєного навчального матеріалу, екзальтацію психічних процесів, яка виявляється в незвичайній легкості пригадування й свободі маніпулювання засвоєним матеріалом. Така активізація досягається за допомогою театралізації в період первинних і вторинних розробок та етюдів.

У сугестивній атмосфері – наголошує С. Пальчевський. – забороняється використання слів, які, будучи часто вживаними у процесі традиційного навчання, справляють травмуючий вплив на учнів. Приклади таких слів: перевірка, контрольні вправи, контрольні завдання тощо [4].

Тому контроль та оцінювання сугестопедичної навчальної діяльності найчастіше відбувається не у вигляді іспитів, заліків чи контрольних робіт, а у вигляді складових елементів навчальної програми. Їх поділяють за ступенем складності, щоб учні мали можливість бачити власні успіхи, не акцентуючи своєї уваги на помилках. Корекція неправильно вивченого проводиться не шляхом виявлення помилок, а як ствердження правильної відповіді. У письмових роботах помилки виправляються синім, а не червоним кольором, який справляє психотравмуючий вплив у поєднанні із синім чи фіолетовим.

Важлива роль в ході реалізації сугестопедичного методу відводиться вчителю: він повинен створювати атмосферу, при якій зникають боязкість, страх помилок, збільшується віра у власні сили [4]. У цій методиці активно використовуються музика, рух, сценічна дія. Усе будується на прийнятті повідомлення від педагога через навіювання. Шляхом спеціальних прийомів знімається психологічний захист і розширюються можливості впливу, що робиться за допомогою слова. Навіювання забезпечує істотне загострення пам'яті, зростання обсягу активізованої інформації, підвищення швидкості запам'ятовування й відтворення.

Існує низка умов для реалізації цього методу. З найбільш важливих Г. Китайгородська виокремлює такі :

- безумовний авторитет викладача;
- однозначність формулювань навіювання;
- виразність навчальних матеріалів;
- релаксація, довіра до викладача і віра в можливість здійснення задач навчання;
- вплив успіхів товаришів по групі;

- двоплановість передачі нового матеріалу. Слова і фрази, що несуть смислове навантаження (перший план), супроводжуються емоційно означеними жестами, інтонацією, мімікою (другий план) [1].

На думку педагогів, ефективність сугестопедичного методу полягає в створенні надзвичайно сильної мотивації навчання; знятті психологічних бар'єрів (сором'язливості, страху, скутості); можливості оволодіти великою кількістю інформаційних одиниць; умінні активно використовувати інформаційний запас у спілкуванні; умінні переносити засвоєні інформаційні одиниці в різні мовні ситуації тощо [5]. Окрім того, при використанні сугестопедичного методу навчання звичайне, тобто, усвідомлене, з концентрацією уваги, запам'ятовування поєднується з неусвідомленим, підсвідомим (так званий субсенсорний режим сприйняття інформації), що розширює можливості пам'яті (має місце явище гіпермнезії (надзапам'ятовування)).

Сугестопедична система навчання в цілому дає такі ефекти: забезпечує інтенсифікацію в освоєнні матеріалу, що викладається, до меж, немислимих при використанні інших відомих методик у педагогічних процесах; допускає скорочення часу щоденного навчання до чотирьох годин; звільняє від великих навантажень при виконанні домашніх завдань; формує почуття емоційного та фізичного комфорту.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що використання методу сугестивного впливу в ході вивчення іноземної мови дозволяє формувати й активізувати мовленнєві вміння за короткий термін у межах певного набору тем і ситуацій, що відбираються відповідно до комунікативних потреб учнів. Основні положення сугестопедичної теорії дозволяють зробити висновки про її безсумнівну загальнопедагогічну спрямованість, яка проявляється в комплексному розвитку особистості, в активізації її потенційних психічних можливостей, в одночасному розвитку інтелектуальних, емоційних та мотиваційних її сторін.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методичних вказівок щодо практичного використання форм, засобів сугестивного впливу в діяльності вчителя і учнів в ході навчання іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М.: Изд-во Московского университета, 1986. – 175 с.
2. Лозанов Г.К. Суггестопедия в преподавании иностранных языков / Г.К. Лозанов // Методы интенсивного обучения иностранным языкам: сб. научн. трудов; отв. ред. С.И. Медьник. – М.: Изд-во МПШИЯ им. М. Горького, 1979. – Вып. 5. – С. 53-62.
3. Пальчевський С.С. Суггестопедія: історія, теорія, практика [Текст]: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2006. – 360 с.
4. Суггестопедіагіка: новітні освітні технології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / С.С. Пальчевський; М-во освіти і науки України. РДГУ. – К.: Кондор, 2005. – 350 с.
5. Щукин А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам: учебное пособие / А.Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2008. – 188 с.

Л.В. МОРОЗ, А.С. ДУБРОВА, В.М. ТРОФИМЧУК. СУГГЕСТОПЕДИЯ КАК МЕТОД ИНТЕНСИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Резюме: в статье рассматривается суггестопедия как метод интенсивного обучения иностранному языку, вкладу С. Пальчевского в разработку технологий суггестопедагогического влияния

Ключевые слова: иностранный язык, методы учебы, метод интенсивного обучения, суггестопедия, суггестопедагогические технологии

L.V. MOROZ, A.S. DUBROVA, V.M. TROFIMCHUK. SUGGESTOPEDIA AS A METHOD OF INTENSIVE FOREIGN LANGUAGES TEACHING

The summary. The article is devoted to Suggestopedia as a method of intensive foreign languages teaching and S. Palchevsky's contribution into the development of suggestopedic influence approaches.

Key words: foreign language, teaching methods, intensive teaching approach, suggestopedia, suggestopedic approaches.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. О.В. Безкоровайна.

Одержано редакцією 08.02.2016 р.

УДК: 371

А.Р. ЗУБРИК

**НОВІТНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ
ІЗ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Резюме. У статті розглянуто проблему підготовки фахівців з гуманітарних дисциплін, формування у них продуктивного педагогічного мислення, що сприяє повній реалізації творчого потенціалу, доцільність використання новітніх методів та творчих прийомів.

Ключові слова: продуктивне педагогічне мислення, новітній метод, творчий прийом, симуляційна гра, полілог, учитель гуманітарних дисциплін.

Постановка проблеми. Проблема підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є особливо актуальною в умовах реформування вищої педагогічної освіти. Майбутній учитель гуманітарних дисциплін повинен бути готовим не тільки до пізнавальної, але й до професійної діяльності в умовах динамічного розвитку суспільства. Саме вища освіта покликана сформувати готовність молодшої людини до подолання труднощів, швидкої адаптації, здійснення свідомого вибору, оцінки ситуацій та аргументованої критики, – тобто розвинути здатність мислити продуктивно в умовах професійної мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню психологічних досліджень мислення присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Тихомиров, С. Рубінштейн, Л. Виготський, П. Гальперін, Г. Люблінська, Н. Менчинська, В. Крутецький, Ж. Піаже. Психологічні й психолінгвістичні дослідження П. Блонського, З. Калмикової, Д. Ельконіна, О. Леонтєва та інших учених довели, що в юнацькому віці формування продуктивного мислення нерозривно пов'язане з мовленням.

Виклад основного матеріалу. Для активізації продуктивного педагогічного мислення та творчих здібностей при формуванні комунікативної компетенції майбутніх учителів гуманітарних дисциплін доцільним є використання різних методів, форм та творчих прийомів. Вибираючи оптимальний метод, ми виходимо з того, що він повинен відповідати психофізіологічним особливостям студентів, практичній меті, умовам навчального процесу, можливостям і компетентності викладачів, бути результативним, ефективним та цікавим.

Одноставної думки вчених щодо класифікації методів навчання продуктивного педагогічного мислення не існує. У своїх дослідженнях ми використали ідеї В. Лозової, Г. Троцько, М. Поспелова, І. Поспелова та Т. Хачумян, які вважають, що для розвитку продуктивного мислення та активізації розумової діяльності студентів доцільно використовувати проблемно-пошукові методи: метод проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний) і дослідницький методи [3; 5; 6].

Ми врахували, що метод проблемного навчання передбачає наступне: викладач, пояснюючи новий матеріал, створює проблемну ситуацію. Він повідомляє студентам інформацію, яка містить у собі суперечність; ознайомлює їх з різними поглядами на об'єкт вивчення; ставить завдання, які схожі із вже розв'язуваними раніше, але які студенти не можуть вирішити відомими їм способами [6]. Створивши проблемну ситуацію, навчає студентів аналізувати, порівнювати інформацію, узагальнювати, групувати за певними ознаками, відбирати істотну, визначати несумісні судження, суперечливі дані.

Проблемний виклад навчального матеріалу може здійснюватися в процесі проблемної розповіді, проблемно-пошукової бесіди, лекції, під час використання наочних методів проблемно-пошукового типу і проблемно-пошукових вправ. Формами реалізації частково-пошукового методу можуть бути такі методи: дискусія, евристична бесіда, „мозковий штурм”, метод мозкового письма (брейнрайтіngu), драматизація, презентація, „круглий стіл”, „інтерв'ю”, кросворди, ділова гра тощо.

Дослідницький метод забезпечує цілісне розуміння проблеми та творче застосування знань, оволодіння методами наукового пізнання, формування досвіду самостійного наукового пошуку. Він полягає у способі організації пошукової творчої діяльності студентів щодо вирішення нових для них проблем, які виникли у процесі навчання. Самостійне цілісне виконання дослідницьких робіт вимагає високого розвитку та досвіду студентів, ось чому потрібно поступово готувати їх до виконання таких робіт, чому сприяє застосування евристичних методів. Тому студентам ми пропонуємо виконання експериментів, формулювання на їх основі висновків, їх обґрунтування. Навчання при цьому характеризується високою інтенсивністю, підвищеним інтересом, а знання – глибиною, міцністю і дієвістю [1].

© А.Р. Зубрик, 2016